

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ПАРТНЕРІВ ДО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В МЕЖАХ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ

Проаналізовано сучасні форми міжфірмової співпраці у науково-технічній сфері та удосконалено процедуру вибору партнерів реалізації міжнародного науково-технічного співробітництва. Запропоновано механізм адаптації міжнародного науково-технічного співробітництва в межах інноваційного кластера, визначено можливі ефекти синергізму від кластерної взаємодії учасників.

The modern forms of collaboration are analysed in a scientific and technical sphere and procedure of choice of partners of realization of international scientific and technical cooperation is improved. The mechanism of adaptation of international scientific and technical cooperation is offered within the limits of innovative a cluster, the effects of are certainly possible from cluster co-operation of participants.

Сучасний рівень глобалізації та науково-технічного прогресу зумовили поширення нових форм міжнародної співпраці підприємств у науково-технічній сфері. Через постійно зростаючу частку витрат на НДДКР і високий ступінь невизначеності під час виробництва інноваційної продукції власними силами організації переважно не мають достатніх ресурсів та сукупності необхідних здатностей для досягнення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на світовому ринках. Виникає потреба в інтеграції окремих підприємств з метою підвищення ефективності їхнього функціонування. Саме тому є необхідними дослідження проблеми організації міжнародної міжфірмової співпраці. Проте іншим сучасним аспектом розвитку як національної, так і світової економіки є її поступова кластеризація, що особливо активно розвивається в інноваційній сфері. Постає питання залучення іноземних партнерів до науково-технічної співпраці в межах інноваційного кластера, яке потребує додаткових досліджень

Вітчизняні та іноземні вчені проблему організації міжнародного науково-технічного співробітництва (МНТС) розглядають здебільшого на макрорівні. На рівні підприємств дослідженням питання організації МНТС займалися такі науковці, як Н. В. Краснокутська, К. А. Задумкін, С. В. Терехова, А. П. Белов та ін. [1–3]. Зокрема, розглянуто основні сучасні організаційні форми міжфірмової співпраці у науково-технічній сфері, визначені основні типи МНТС та особливості їхньої реалізації. Проблеми запровадження кластерної моделі організації інноваційної діяльності розглядали у своїх працях В. Оскольський, М. Портер, А. Скок, С. Соколенко [4–7].

Виходячи із зазначеного, метою цієї статті є обґрунтування теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо організації міжнародного науково-технічного співробітництва підприємств на основі інтеграційних структур кластерного типу в умовах сучасного економічного розвитку.

Організація міжфірмового науково-технічного співробітництва здійснюється поетапно. ак, насамперед слід визначитися з формою співпраці. На сучасному етапі існують різні форми науково-технічної співпраці, які спрямовані передусім на забезпечення великих технологічних проривів. Вирішення таких завдань потребує виконання складних програм НДДКР, значних фінансових, матеріально-технічних і людських ресурсів. Міжфірмова науково-технічна кооперація в інноваційних процесах націлена на вирішення довгострокових комерційних завдань, пов'язаних із глобальним поширенням нової технології, скороченням термінів розробки й освоєння проєктів, швидшим просуванням нових виробів на ринок.

Виділяють такі основні форми міжфірмового співробітництва [1, с. 479]:

- угоди про співпрацю в окремих видах наукової діяльності – «спільна науково-технічна і виробнича діяльність»;
- створення спільних підприємств (СП), угоди про створення науково-технічних альянсів;
- угоди про поглинання новаторських малих підприємств (венчурних фірм) великими компаніями з метою одержання нових технологій. Це один із способів зміцнення власної інноваційної бази фірми;
- угоди про розподіл між фірмами витрат на НДДКР. Ця форма розвивається у вигляді технічного співробітництва, обміну і передавання технологій, ноу-хау (непатентованих технологічних рішень), виробничого і технологічного досвіду, навчання технічного персоналу, установлення і налагодження устаткування;
- угоди про розподіл відповідальності між компаніями-засновниками консорціуму.

Для оцінки наведених організаційних форм співпраці і вибору тієї, що найбільш повною мірою відповідає потребам та можливостям підприємств, доцільно проаналізувати такі критерії:

- сфера спільної діяльності (визначає потребу у створенні єдиного управлінського органу, спільному плануванні діяльності і конкретні сфери співпраці (науково-технічна, виробнича, збутова);
- термін співпраці (короткострокова, середньострокова та довгострокова);
- тип співпраці за кількістю партнерів (двостороння та багатостороння);
- розміщення партнерів (у кількох країнах, у країні партнера, в третій країні);
- витрати на створення (наприклад, спільна діяльність вимагає менших витрат на організацію, ніж створення спільного підприємства);
- стратегія учасників на стадії збуту (конкуренція чи кооперація);
- доступ до результатів НДДКР, право на їхнє самостійне використання у подальшому виробництві;
- доступ до наукових розробок партнера.

Наступним кроком є вибір потенційного партнера, що набуває особливого значення, коли ним є іноземне підприємство. На рис. 1 наведені етапи та критерії, за якими рекомендовано обирати іноземних партнерів для науково-технічної співпраці.

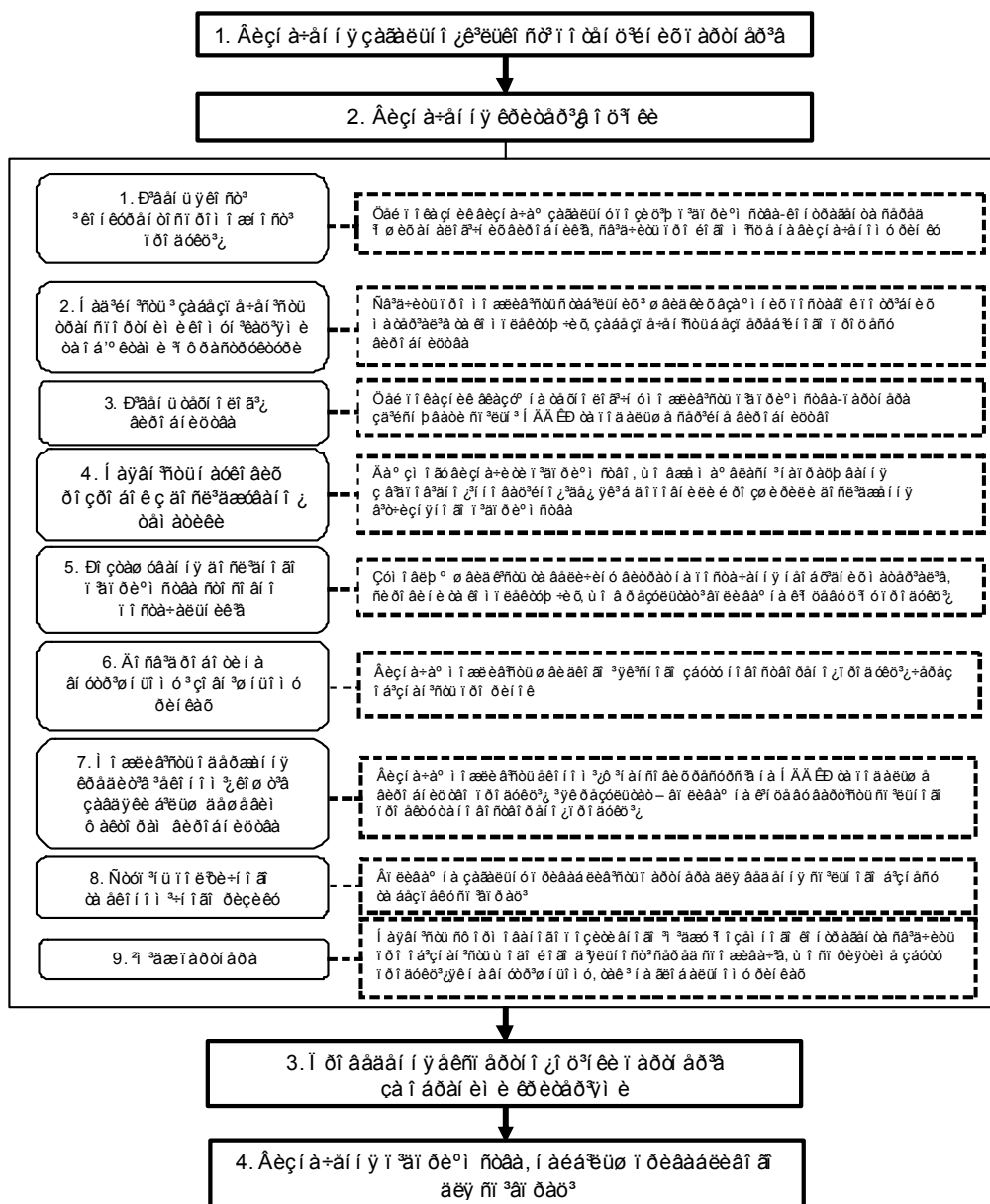

Рис. 1. Етапи вибору закордонних партнерів для науково-технічної співпраці

Актуальним на даний час є питання кластерного підходу до розроблення й освоєння нових видів продукції.

Як правило, кластер – Кластер, Кластер, це об'єднання географічно локалізованих підприємств, науково-дослідних установ, навчальних закладів, ринкових структур як основних учасників інноваційного процесу. Однією з головних складових успішного кластера є його інноваційна спрямованість, оскільки без впровадження інновацій кластерне об'єднання буде прототипом територіально-виробничих об'єднань і зможе проіснувати лише обмежений проміжок часу до логічного завершення свого виробничого потенціалу [8, с. 342].

Інноваційний кластер – цілісна система підприємств та організацій з виробництва готового інноваційного продукту, що охоплює весь інноваційний ланцюжок – від розвитку фундаментальної наукової ідеї до виробництва й дистрибуції готової продукції [9, с. 115].

На рис. 2 зображено механізм адаптації науково-технічного співробітництва між підприємствами різних країн у межах інноваційного кластера.

Цей підхід передбачає взаємодію суб'єктів МНТС на всіх етапах інноваційного процесу, а саме: на етапі фундаментальних та прикладних досліджень передбачає співпрацю між вітчизняними та іноземними науково-дослідними інститутами, установами, лабораторіями та освітніми закладами на основі відповідних угод про співпрацю, а на етапах промислового виробництва та комерціалізації – міжфірмову співпрацю вітчизняних та іноземних підприємств на основі зазначених форм МНТС. Результатом такої взаємодії буде інноваційна продукція, що може реалізуватись підприємствами спільно чи окремо, залежно від форми співпраці. У випадку самостійного збуту доцільними є попередні домовленості про розмежування майбутніх ринків збуту з метою уникнення прямої конкуренції між партнерами-виробниками цієї продукції.

Організація науково-технічного співробітництва між підприємствами різних країн у межах інноваційного кластера дає певний синергетичний ефект. Графічно ці ефекти синергізму від міжнародної між фірмової співпраці, адаптованої до кластерних умов функціонування, наведено на рис. 3.

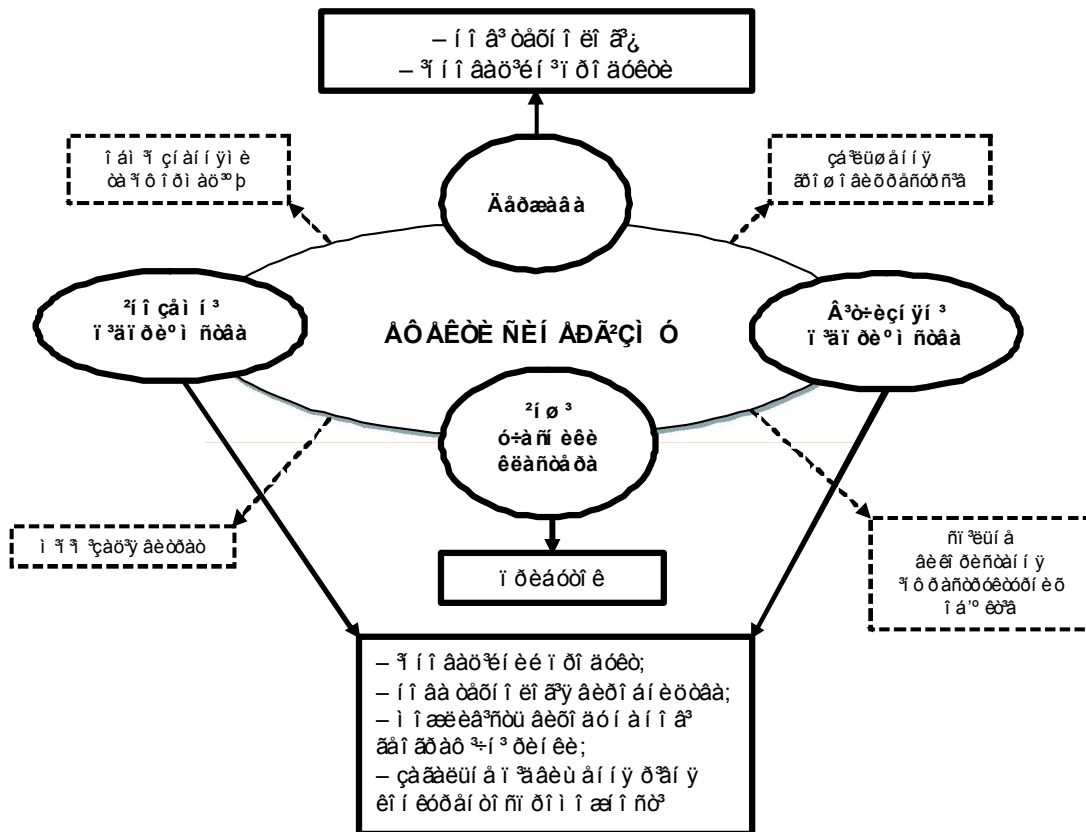

Рис. 3. Ефекти синергізму від кластерної взаємодії учасників міжнародного науково-технічного співробітництва

Організація міжнародного науково-технічного співробітництва між підприємствами в межах інноваційного кластера для кожного з учасників дає певну користь. Так, держава отримує інноваційну продукцію і технології, що забезпечуватимуть їй конкурентоспроможність на міжнародній арені, підприємства-партнери – новий продукт, освоєння новітніх технологій виробництва, можливість виходу на нові географічні ринки, а всі інші учасники кластера, що взаємодіють з підприємствами на всіх етапах, отримують прибуток від своєї діяльності. Виникає певний ефект синергізму від кластерної взаємодії учасників МНТС, що проявлятиметься в чотирьох визначених напрямках, а саме:

а) обмін знаннями та інформацією (знання і досвід, отримані вітчизняними підприємствами та НДІ від іноземних партнерів у результаті науково-технічного співробітництва між ними, вільно перетікають у всьому кластері і дають змогу застосовувати, розвивати і вдосконалювати їх іншим учасникам кластера, водночас максимально підвищуючи його загальну конкурентоспроможність);

б) спільне використання інфраструктурних об'єктів у межах кластера (наявність та можливість використання виробничих об'єктів інфраструктури найчастіше і визначають конкурентні переваги всього кластеру, а для підприємств-партнерів створюють умови для ефективної співпраці на всіх етапах інноваційного процесу);

в) збільшення грошових ресурсів (об'єднання фінансових ресурсів підприємств-партнерів, а також державного фінансування в межах певних цільових програм розвитку зумовлює їхнє ефективніше використання і уможлиблює реалізацію раніше недоступних через нестачу коштів НДДКР та подальшу комерціалізацію результатів досліджень);

г) мінімізація витрат (відбувається за рахунок спільного використання більш дешевих ресурсів (насамперед матеріальних і трудових), а також підвищення загальної продуктивності праці в межах кластера).

Таким чином, міжфірмова кооперація в науково-технічній сфері здійснюється на основі вибору відповідних організаційних форм, аналізувати які потрібно з урахуванням певних критеріїв (сфери спільної співпраці, термін та тип співпраці, розміщення партнера, витрати на створення, стратегія учасників на стадії збуту, доступ до наукових розробок партнера, доступ до результатів НДДКР та можливість їх самостійного використання). Для активізації інноваційної діяльності підприємств та підвищення рівня реалізації науково-технічних проектів до співпраці рекомендується залучати іноземних партнерів, вибір яких здійснюється на основі аналізу відповідних критеріїв. В умовах кластерного функціонування міжнародну міжфірмову співпрацю підприємств у науково-технічній сфері слід адаптувати до діючих інноваційних кластерів, інтегруючи всіх учасників на всіх стадіях інноваційного процесу.

Співпраця між вітчизняними та іноземними науково-дослідними установами, інститутами та підприємствами дасть змогу отримати вигоду всім учасникам кластера. Крім цього, їхня взаємодія зумовлює виникнення ефекту синергізму, що проявляється в чотирьох аспектах: обмін знаннями та інформацією, спільне використання інфраструктурних об'єктів, збільшення грошових ресурсів та мінімізація витрат.

Література

1. Краснокутська Н. В. *Інноваційний менеджмент : навч. посіб.* / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
2. Белов А. П. *Международное промышленное и научно-техническое сотрудничество: понятие и правовые формы* / А. П. Белов // *Право и экономика.* – 2001. – № 5. – С. 40–48.
3. Задумкин К. А. *Международное научно-техническое сотрудничество: сущность, содержание и формы* / К. А. Задумкин, С. В. Теребова // *Проблемы развития территории.* – 2009. – № 1. – С. 22–30.
4. Оскольский В. *О перспективах становления конкурентоспособной региональной экономики* / В. Оскольский // *Экономика Украины.* – 2007. – № 12. – С. 4–11.
5. Портер М. *Международная конкуренция : пер. с англ.* / М. Портер ; [под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина]. – М. : *Междунар. отношения*, 1993. – 896 с.
6. Романова О. А. *Кластерное развитие экономики региона: теоретические возможности и практический опыт* / О. А. Романова, Ю. Г. Лаврикова // *Экономика региона.* – 2007. – № 3. – С. 40–51.
7. Скоч А. В. *Эффективность кластеризации региональной экономики* / А. В. Скоч // *Экономические стратегии.* – 2007. – № 3. – С. 160–166.
8. Соколенко С. И. *Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры* / С. И. Соколенко. – К. : Колос, 2002. – 546 с.
9. *Формування інноваційних кластерів в Україні* / Л. В. Левковська // *Продуктивні сили України.* – 2009. – № 1. – С. 115–119.